Zou het nu gaan gebeuren? . . .
Het kan binnenkort wel

Iemand heeft eens gezegd, dat als de kerk van Christus hier of daar ondergaat, dit vóór alles z'n oorzaak vindt in het feit, dat in de gezinnen de jeugd niet werd onderwezen in Gods Woord. Ik ben het daarmee van harte eens! Als in de gezinnen het leven en dus het gesprek hun motief en inhoud niet vinden in den dienst des Heeren, gaat het met de jeugd, naar den mensch gesproken, onherroepelijk mis. Nooit kunnen school en kerk goed maken wat het gezin bedierf. Te minder, nu de zeer gevarieerde en geraffineerde werking van den „geest dezer eeuw" rusteloos naar onze jongens en meisjes uitgaat en ze langs allerlei kanalen vergiftigt en ongeschikt en onwillig maakt voor den dienst van God.

Het is daarom een benauwend verschijnsel, dat in onze gezinnen van het trouwe, geduldige inleiden van de kinderen in het Woord van God zoo bitter weinig terecht komt. Hoeveel gezinnen zijn er, waar dagelijks, al is het maar met enkele woorden, op de beteekenis en de bedoeling van het aan tafel gelezen Schriftgedeelte wordt gewezen? Waar bespreken vader of moeder de taak, welke de kinderen voor de catechisatie werd opgegeven? Waar wordt voortdurend gesproken over den Heere Jezus, het Woord van God, de kerk en haar strijd, de strikken van Satan en de zonde in al haar vormen? En — is dat niet het voornaamste wat de ouders in hun leven hebben te doen, daarenboven ook het mooiste? Zóó alleen gaat de werkelijkheid van Gods werk, van zijn verlossing, van genade en zonde, van kerk en koninkrijk voor onze jongens en meisjes leven. Men spreekt van „voortgaande reformatie" — ik geloof, dat het onderwijs in de voorzeide leer door de ouders in huis het éérste en voornaamste punt daarvan moet zijn.

Nu weet ik wel, dat dit voor heel veel ouders een moeilijke opgave is. Ze zeggen dan ook dat ze het niet kunnen. Het argument „geen tijd" noemen we maar niet. Want dat is natuurlijk, ja, laten we het maar dadelijk zeggen: een leugen.

*

Aan die beangstigende situatie van de reeds eeuwen lang door de kerken geëischte huiscatechisatie moest ik denken toen ik een prospectus kreeg, welks inhoud me zeer verblijdde!

Het is 'n prospectus, dat Ds Van Oene van Schiedam aan de Kerkeraden rondzond.

In dat prospectus vertelt Ds Van Oene, dat zijn collega, Ds Vonk, een verklaring van den catechismus heeft geschreven. Als je dat leest, denk je eerst: Er kan nog meer bij! We krijgen zoowat elk jaar een nieuwe verklaring! — Maar gelukkig heeft Ds Van Oene bij zijn prospectus ook een proefje van die verklaring gevoegd. Nu weet je zoo ongeveer wat komen zal. Trouwens: de naam van den Schrijver van de twee boeken over Het Huisbezoek en den nooit drogen en saaien Redacteur van De Vrije Kerk zegt ook wel wat!

Na de proeve te hebben doorgelezen met innig genot en groote dankbaarheid, zeg ik zonder eenige aarzeling: dat is nu net wat onze jongens-en-meisjes-van-de-catechisatie thuis noodig hebben! Want wat Ds Vonk geeft is in één woord prachtig. Het is werkelijk een eenvoudige, echt Schriftuurlijke en zéér, zéér boeiende verklaring van den ouden Heidelberger. Neen, het boek van Ds Vonk is niet een catechisatieleerboek. Dat moet kort, beknopt zijn. Dat is aangewezen op de mondelinge toelichting, de viva vox van den catecheet. Neen, Ds Vonk schreef een boek, dat een leesboek — ik gebruik dit woord alleen maar als een lof — over den catechismus genoemd kan worden. Als je dit boek langzaam leest en geniet, hóór je Ds Vonk over den Catechismus vertellen, levend, warm, recht op den man af. Je wordt permanent gepakt door zijn puntige typeeringen en rake uitbeeldingen. Je ziet wat hij je met zijn woorden voorschildert aan Schriftuurlijke schoonheden uit den ouden Heidelberger.

Ik ben er diep van overtuigd: dit boek moeten nu alle catechisanten hebben! Daarult moeten ze nalezen, nagenieten, wat op de catechisatie werd verteld. Dit boek moeten ze zich eigen maken. Ze moeten het meenemen het leven in en het leven door! Comrie vertelt ergens met weemoed, dat, in wat hij al den ouden tijd noemt, de Institutie van Calvijn en de Handelingen van de Dordtsche synode de huisboeken waren in de gereformeerde gezinnen. Zie, zóóiets moet nu dit boek van Ds Vonk ook worden. Want zóó zullen de jonge leden der kerk ingeleid worden in den Catechismus. De Catechismus, waarvan Calvijn eens aan een engelschen Hertog schreef: „Geloof mij, mijnheer, de kerk van God kán niet staande blijven zonder catechismus. Wanneer gij een gebouw gaat optrekken, dat van langen duur zal zijn en wel dadelijk in verval raakt, zoo zorg ervoor, dat de kinderen onderwezen worden aan de hand van een goeden catechismus, die hun in het kort leert wat het ware christendom beteekent".

*

Misschien vindt U, lezer, het vreemd, dit ik in verband met dit boek 'n prospectus van Ds Van Oene noemde.

Inderdaad, dit is wat vreemd. Maar het is ook mooi! De zaak zit zoo.

Het catechismus-boek van Ds Vonk wordt een heele turf. Liefst 800 pagina's compres gedrukt! Zoo'n boek kost momenteel in den winkel zeker 12 à 15 gulden! Nu begrepen Ds Vonk en zijn collega natuurlijk heel goed, dat deze prijs voor velen, voor de meesten zelfs, véél te hoog is. En dat zoo het ideaal: elke catechisant moet dit boek hebben, in geen geval in vervulling kon gaan.

Daarom hebben zij een manier uitgedacht om het boek tegen een zéér lagen prijs aan alle gegadigden ter beschikking te kunnen stellen. Zij brengen het boek daarom niet in den handel. Ze vragen door middel van de genoemde circulaire wie het boek zou willen hebben, laten dan het bestelde aantal drukken en alle bestellers ontvangen het dan voor den kostprijs. Wanneer nu het aantal exemplaren, dat minimaal noodig is om dit boek te kunnen laten drukken, wordt besteld, bedraagt de prijs van dit stevig gebonden boek niet meer dan f 5.90. Wordt het getal bestellingen hooger, dan kan de prijs zelfs zakken tot f 5.—. Het spreekt vanzelf dat deze prijs voor dit boek belachelijk laag is!

*

Ik schrijf dit artikeltje nu in de hoop, dat de vurige wensch der Dordtsche vaders, ja, het was méér dan een wensch, het was een kerkelijke ordinantie, deze ordinantie n.l., dat de ouders hun kinderen thuis in den catechismus zouden onderwijzen, in vervulling zal gaan! Ik zie in gedachten al ouders met hun kinderen op een rustigen Zondagavond om de tafel zitten. Elk met het boek van Ds Vonk voor zich. Achter elk hoofdstuk plaatst Ds Vonk een aantal vragen, die uit het gelezene beantwoord kunnen worden. Wat kan het prachtig worden als men uitgaande van die vragen samen „de goddelijke waarheid" bespreekt. Wat kunnen dan de harten voor God en voor elkaar open gaan. Zulke avonden kunnen onder den zegen des Heeren hoogtepunten worden in het leven van onze opgroeiende jeugd. Avonden, die daarom nooit zullen worden vergeten.

Mijn toepassing van dit artikel moge zijn: schrijf direct een briefkaart naar Ds Van Oene, Rembrandtlaan 30a, Schiedam, en bestel voor al Uw kinderen en voor Uzelf, voor Uw familie in Amerika, kortom voor ieder, aan wie U een goede daad wilt doen, dit Vonkiaansche boek.

Maar — doe het dadelijk.

De sluitingstermijn voor de bestellingen is tot 15 Juli verlengd,

C. VEENHOF.

Vervolgartikelen

Wegens noodzakelijke actueele copie, die deels reeds is blijven liggen, moeten enkele vervolgstukken wachten.

K. S.

EXHIBEEREN

In ons nummer van 20 Mei gaven we enkele korte opmerkingen aan het adres van dr J. Hoek, die werkelijk meende, dat dr F. L. Bos kon dienen als steun voor de in 1944 bindend verklaarde formules. Nu, als persoon steunt dr Bos, die immers net zoo is gaan „belijden", die formule. Maar zijn argumenten dié zijn weer een ding apart. En die hebben ons nog steeds niets kunnen zeggen.

In dat korte stukje merkte ik op, dat volgens art. 33 der Belijdenis de sacramenten aan onze uiterlijke zinnen „VOORSTELLEN" (latijn: exhibere) wat God buiten ons doet, zoowel als wat Hij in ons doet. Hij heeft namelijk beloofd, niet alleen maar over ons hoofd heen te werken, maar ook beloofd in ons te werken. De sacramenten nu beteekenen (beelden af, geven een voorstelling van) de inhouden van Gods beloften; ze moeten dus met al het beloofde zich bezig houden; dus niet alleen met wat buiten ons geschiedt, doch ook met wat in ons geschiedt. In de geloovigen nl., in het volk van God. In de gemeente, die Hij wascht en reinigt, welk werk Hij volhoudt tot den jongsten dag toe.

Het latijnsche woord „exhibere" heb ik vertaald door „voorstellen", „een voorstelling geven van".

*

Nu kreeg ik een belangstellenden brief van een onzer lezers; ik weet niet of ik zijn naam mag noemen. Die wees mij op wat blijkens Kb. Assen door ds H. Bouma gezegd is over art. 33 der belijdenis. Dit laatste overigens is wel goed om te bewaren. Want ds Bouma is sindsdien gedecoreerd door den synodocratischen kerkeraad Assen (praeses o.a. ds D. Scheele te Assen), als hebbende met ds Bouma ingrijpende verschillen ter zake van de belijdenis.

Onze lezer merkt nu op, dat blijkens het verslag van ds Bouma's toespraak in de vergadering met den synodocratischen kerkeraad en dus ook met ds Scheele, ds Bouma het latijnsche woord uit art. 33 der Belijdenis (exhibere) eerst vertaalde, net als wij: nl. met voorstellen, doch dat hij daana een beetje verder ging, en toen ook als parafrase van „exhibere" het woord „praesenteeren" gebruikte. Een poosje later ging ds Bouma nog een stapje verder, en gebruikte het woord „aanbieden". Waarbij door ds Bouma Calvijn werd aangehaald; de volgelingen van ds Scheele te Assen behoeven dus niet dadelijk te schrikken over zoo'n man, die door hun stad wordt geherbergd.

Als ik mijn lezer-correspondent nu goed begrijp (want er valt over alles en nog wat te praten, ook over het verband van „bondig en vast maken", grammatisch), dan wil hij van mij weten, of ik de opvatting van ds H. Bouma zie afwijken van de mijne in De Ref. van 20 Mei. M.a.w. of „exhibere" behalve voorstellen (een plaatje geven, een schilderijtje laten zien, een teekening geven, voor oogen stellen) ook kan beteekenen, wat ds Bouma daaraan vastknoopt, nl. praesenteeren, en aanbieden.

*

Nu behoef ik, meen ik, niet lang hierover te praten. Ten minste niet na mijn uitvoerige bespreking van het begrip „praesenteeren" en „aanbieden" in mijn Catechismusverklaring, deel II. Ik heb aan ds Vellenga daarvan een exemplaar gezonden, toen het liep over het „aanbod"; en daar zijn, geloof ik, geen ongelukken van gekomen. Ik wil graag aan ds D. Scheele van Assen, die blijkbaar ds Bouma een heel gevaarlijk mensch vindt, en mij (vóór en na 20 Mei) natuurlijk minstens even erg, graag denzelfden dienst „praesenteeren" als aan ds Vellenga. Eén briefkaartje, en het boek gaat naar Assen. Dan vindt ds Scheele evenals ds Bouma, die het wel weten zal, dáár de gronden, waarom ik meen, dat in de kerkelijke confessioneele taal, „aanbieden" altijd een gezágselement in zich bevat. Dat „praesenteeren" hetzelfde doet, alweer: in de kerkelijke sfeer. Dát „aanbieden" niets heeft uit te staan met den salon: kan ik u dienen, mevrouw, een bonbonnetje, wat zal het zijn? En dat „praesenteeren" niets heeft uit te staan met het voorhouden van den cigarettenkoker: een engelsche, of een egyptische, of een Virginia, meneertje? Wat zal het zijn, of doet u het liever niet? dan is het ook goed. Praesenteeren beteekent hier: ambtelijk, en met gezag, voorstellen, voorleggen, zooals David, tegenover een brutalen rekel, die zijn broer beentje lichten wilde, haastig Salomo praesenteert als koning. Zoo praesenteerde Koningin Wilhelmina Koningin Juliana op het balcon van het Paleis. Leve de Koningin, riep Hare Majesteit. Voor Hare Majesteit. Niets te maken met: mag ik u voorstellen, die en die, aangenaam, aangenaam. Van „aanbieden" geldt hetzelfde; daar ligt de kracht en de scherpte van een ultimatum in. En óók bij diegenen, die — na geloofsbelijdenis — man voor man gezegd hebben, dat zij den ultimatumstellenden God hebben geloofd en aangenomen, houdt toch nog het praesenteeren of aanbieden altijd weer het gezagselement. Als de roomsche priester den ouwel, Christus' lichaam „toont", is dat ook een gezagshandeling.

Waar ik nu het sacrament noemde méde een soort van preek (niet alleen maar hoorbaar, zooals elken Zondag, maar ook zichtbaar, in een dramatischen vorm), daar is het vanzelf duidelijk, dat ik aan het „exhibere", al vertaalde ik dat door „voorstellen" het ambtelijk-bevelend-gebiedend element geenszins onthouden wil. Dat het dus wel degelijk, ook naar mijn meening, de wegen openhoudt naar en associaties heeft met: „aanbieden" en „praesenteeren". Mits maar los van de sfeer van de Asser en Kamper salonnetjes, en in den fermen kerkelijken stijl. Christus oblatus! In de preek. In het sacrament. „Verhoogd": zichtbaar. Praesenteeren is trouwens in de kerk ook wel elders bekend in dezen zin. Als de dominee bij de moeder van het gedoopte kindje komt kijken na zooveel daden, mag de baker, een nichtje, oma, mama zelf wel zeggen: wilt u eens kijken, wat 'n schát toch in de wieg? Dan kán men dat noemen: praesenteeren in salonstijl. Maar ten doop praesenteeren als kerkelijke handeling, dat beteekent: de vader als rechthebbend lid der kerk optredend in rechte, vordert den doop óp voor zijn kind bij de commissie, daarvoor zitting houdende. Eigenlijk bij den kerkeraad. Een rechtshandel. „In de poort".

Want als ik van de sacramenten, die preeken-met-een-luidspreker, zeg: het zijn op hun manier óók preeken, dan is daarmee het woord aanbieden vanzelf al geladen met gezagsgewicht.

*

We kunnen trouwens het latijnsche woord „exhibere" wel „aanvoelen", als we het eens nagaan in de belijdenisschriften.

En ook bijvoorbeeld, door eens te kijken, hoe de roomsche bijbelvertaling (Vulgata) het woord gebruikt. Onze belijdenissen zijn sterk anti-roomsch, maar kunnen met geen mogelijkheid haar woordkeus los maken van het spraakgebruik van den tijd, waarin ze zelf met Rome braken. Bepaalde woorden hebben nu eenmaal een zeker „aroma", dat men niet één-twee-drie er van af kan halen met wat reformatiebenzine.

Welnu, de Vulgata gebruikt het woord „exhibere" in Matth. 26 : 53; Hand. 28 : 7; Rom. 6 : 13 en 16 en 19; Rom. 12 : 1; 2 Cor. 6 : 4; 7 : 11; 11 : 2; Ef. 5 : 27; Col. 1 : 22; Col. 1 : 28; 2 Tim. 2 : 15.

In Matth. 26 : 53 zegt Christus, dat als Hij het vraagt, de Vader Hem meer dan twaalf legioen engelen kan „zenden", blijkbaar bedoeld als „ter beschikking stellen", zeg maar: officieel aanbieden, om gebruik van hen te maken. Beza laat „exhibere" hier vallen; hij kiest sistere: neerzetten, naast mij zetten. Omdat het grieksche woord (parhistêmi) niet wel met exhibere vertaald kan worden als men het nauw neemt. Hij zegt „exhibere" zou beter passen als vertaling van „parechein". En dat beteekent in den bijbel ook van alles en nog wat. Hoe het zij: engelen ter beschikking stellen (exhibere dan eventueel) is wat anders dan „verzegelen", dat diegene, aan Wien de zending toekomt, ze ook al geaccepteerd heeft, (om synodaal te spreken).

In Hand. 28 : 7 is in de Vulgata „exhibere" een vertaling van gastvrijheid verleenen. Beza laat ook daar het woord weg (grieksch is „xenizoo"). Vermoedelijk heeft de Vulgata gedacht aan een gastheer, die zijn huis en keuken en slaapkamers en divans en bad ter beschikking stelt. Op z'n oostersch.

Rom. 6 : 13 en vervolgens spreekt over het beschikbaar stellen van zijn leden niet aan de ongerechtigheidsdiensten, doch aan God in dienst der gerechtigheid. Het „exhibere" van de Vulgaat wordt door Beza weer weggenomen; hij vertaalt weer met „sistere", net als in Matth. 26. Grieksch: weer hetzelfde woord als in Matth. Beza zegt: zooals dienaren en slaven zich ter beschikking stellen van hun heer, zoo ook hier. Maar dan vindt hij dat begrip „sistere" beter dan „exhibere". Hij is er opvallend zuinig mee, wanneer het gaat om officieel ter beschikking stellen. Blijkbaar wil hij dat element niet eruit weghalen, maar het mag niet nummer één zijn. Ambtelijk vóór-stellen van een Koning of Borg is vanwege diens gezag niet allereerst: hem ter beschikking stellen zooals men met zijn dienstpersoneel (engelen) en meubilair doet.

Precies hetzelfde gebeurt in Rom. 12 : 1 (stelt uw lichamen tot een levende offerande). Hetzelfde grieksche woord weer (parhistêmi) en dezelfde latijnsche vertaling van Beza, die dus weer „exhibere" wegwerkt. Vroeger werd — zegt Beza — een offerdier bij het altaar neergezet. Ter beschikking. Thans is overal een altaar. Blijkbaar onderscheidt hij tusschen: het beest klaar zetten (sistere) en het officieel aan den Heere praesenteeren. Dan staat het dier trouwens niet meer; het is geslacht.

Als in 2 Cor. 6 : 4 Paulus zegt, dat hij en zijn medearbeiders in alles zich als goede dienstknechten (diakenen) tot aanbeveling strekken (dezen keer „sunhistêmi"), dan zegt Beza weer: liever niét de vertaling met exhibere. Neen, zegt Beza, het gaat hier niet om een vermaning, maar om een feitelijke mededeeling. In „exhibere" beluistert hij dus het element van een opwekking: toe nu, hier is een aanbod, neem nu aan.

Om kort te gaan: ook in 2 Cor. 7 : 11 laat hij „exhibere" weg (sunhistêmi); eveneens in 11 : 2 (parhistêmi); ook in Ef. 5 : 27; Col. 1 : 22, en 1 : 28; ook in 2 Tim. 2 : 15.

We meenen te mogen concludeeren, dat Beza aan het woord „exhibere" niet de voorkeur geeft voor zulke begrippen, die een factisch dienstbaar of ter beschikking aanduiden. Hij wijst dat element niet af, maar wil het niet op den voorgrond gesteld zien; als het primair dáárom gaat, kiest hij liever een ander woord.

Dat ligt dus in onze lijn: voor oogen stellen, en dat niet om een plaatje aan den wand te hangen, want het officieele gebaar van ambtelijk en met gezag aanwijzen als datgene, waarvan men „het hebben moet" ontbreekt niet. Maar voor oogen stellen is nummer één. En dit is hier geschied door den belovenden God. Die belooft o.m. geloofssterking, en heiligmaking, door en om Christus Jezus, den Kurios.

***

Met dit inzicht komt nu overeen, wat men van „exhibere" kan aantreffen in de belijdenisgeschriften.

Dat „exhibere" in de confessioneele taal meermalen heel gewoontjes wil zeggen: „te zien geven" (aanschouwelijk maken"), en dat dit woord uiteraard dan bij voorkeur gebezigd wordt ingeval er sprake is van anders onzichtbare dingen, is duidelijk. Al was het alleen maar reeds door de vertaling van het beroemde woord uit Rom. 1 : 20; dat woord wordt in art. 2 der Ned. Conf. zóó opgevat, dat de schepselen, (die men zien kan) Gods onzichtbare kracht en goddelijkheid op een of andere manier, of onder een of andere conditie, te zien geven. Er staat dan: contemplanda exhibent.

Heel „gezellig" is het in dit verband, dat in dat zelfde artikel de wereld met een heel mooi boek vergeleken wordt; in dat boek zijn de schepselen net zoo iets als letters. En die letters zijn het nu, die u die onzichtbare dingen te zien geven. Letters in een boek moeten nu eenmaal zichtbare teekens zijn: en als ze goed geordend zijn, dan brengen ze iets ter kennis, dat anders niet of niet zoo duidelijk gekend zou worden. De fransche belijdenis (art. 2) sprekende over hetzelfde onderwerp, drukt zich dan ook zóó uit, dat God Zich op twee manieren manifesteert aan de menschen, Hij manifesteert zich zóódanig als Hij is; en Hij is onzichtbaar van natuur en in eigenschappen.

Wat „exhibere" in de sacramentenleer betreft, we denken b.v. aan de Erlauthaler Belijdenis. Deze stelt met zooveel woorden de vraag aan de orde, of de sacramenten de genade mee- of aanbrengen (conferunt) en het heil geven (dant)? Het antwoord luidt: dat kúnnen ze niet, maar ze doen niet meer dan getuigen — dit dan officieel, denk aan Beza — van Gods genade en van het heil in Christus dat geestelijk in de belofte aan Gods verkorenen wordt getoond (exhibita). Weer hetzelfde: Gods volk krijgt te zien wat de wereld niet aanschouwt. „Ik doop u met water", zegt Johannes, „de Messias doopt met vuur en Geest", Joh. 16. Een paar bladzijden tevoren wordt „vuur en Geest" omschreven als vernieuwing, wedergeboorte (Müller 298, 296).

Dezelfde Erlauthaler Belijdenis zegt, dat er in de sacramenten twee deelen zijn. En waarom dan? Wel, omdat een mensch nu eenmaal bestaat uit een geestelijk èn een lichamelijk „deel". Het teeken is een lichamelijke werkelijkheid, zintuigelijk, uit „iets van de aarde" genomen, en dát dient nu het lichamelijk part van den mensch, om zijn geloof te bevestigen. De beteekende zaak daarentegen is een geestelijke en hemelsche (d.w.z. uit den hemel stammende) werkelijkheid, welke aan het geestelijke deel van den mensch, de ziel n.l., wordt geexhibeerd. (Müller, 294).

Nu komt de kwestie: wat beteekent dat hier? Is dit nu zakelijk meedeelen? Of: ambtelijk voor oogen stellen? Het antwoord kan niet twijfelachtig zijn. Er staat immers: dat exhibeeren van de beteekende zaak gebeurt aan de ziel door het geloof in de belofte. De bélofte exhibeert dus: DIE laat zien met gezag. En nu is er wel bij den hier bedoelden belijder geloof, waardoor hij die beteekende zaak ook deelachtig wordt, maar het feit blijft toch overeind staan, dat het exhibeeren gebeurt in de belofte: die stelt dus de genade-goederen ons voor.

Het is dan ook volkomen duidelijk, dat in dezen gedachtengang „exhibere" (voor de geestelijke oogen stellen) kan worden afgewisseld met „verzegelen in het hart". Niet het hart wordt verzegeld; doch IN het hart de belofte-inhoud. Een paar regels te voren nl. is gezegd, dat de sacramenten van Gods genade moeten getuigen, het geloof moeten versterken en Gods beloften in ons hart moeten verzegelen. Dat bevestigen van den geloofsinhoud wordt in het reeds aangehaalde gedeelte betrokken op dat eerste ding: 'n mensch krijgt wat voor zijn lichamelijk part. En dat verzegelen raakt — 't staat er uitdrukkelijk bij — ons hart, d.w.z. den inwendigen mensch, onze onzichtbare zijde. M.a.w. zij verzegelen de BELOFTE IN ons binnenste; het staat er letterlijk zoo. En dit verzegelen der belofte wordt nu afgewisseld, gelijk we zagen, met „exhibeeren" aan de ziel. Exhibeeren beteekent dus: in bondsverkeer voor oogen stellen. En het is hier zakelijk gelijk met verzegelen. Want ook nu wordt uitdrukkelijk de belofte genoemd als hetgeen verzegeld wordt.

Alle twijfel is hier uitgesloten: er staat, dat de stipulatie, de beloften der genade, altijd voorafgaat aan de sacramenten, waardoor de beloften als met een zegel worden verzegeld.

De „hemelsche ZAAK" is niet een zaak-van-het-hart en daarmede uit. Neen — ze blijft een zaak, uit den hemel alleen verkrijgbaar (water, brood, wijn zelf komen als teekenen uit de aarde). Zoo heet, enkele regels verder, Christus en Gods genade de hemelsche en beteekende zaak (of werkelijkheid). Die hemelsche werkelijkheid wordt in het O.T. minder helder, doch in het N.T. vollediger en duidelijker geexhibeerd. M.a.w. dat is hetzelfde exhibeeren als bedoeld is in onzen Catechismus op de vraag: waaruit weet gij dat? Antwoord: uit het heilig evangelie, hetwelk God eerst..... enzoovoort. Zondag 6 — slotvraag. Overal (d.w.z. in O.T. èn in N.T.) wordt Christus afgebeeld; maar er is verschil. In het O.T. wordt afgebeeld de Christus, die zich nog moest exhibeeren (d.w.z. opofferen, en offeren is een publieke en publiekrechtelijke handeling); en in het N.T. wordt Hij afgebeeld als diegene, die zich nu HEEFT geëxhibeerd, d.w.z. geofferd.

En dan staat er:

Want gelijk in het Woord, zoo wordt in het sacrament (de sacramenten, meervoud) Christus aangeboden (offertur), aan goeden en aan kwaden.

Daar zal dus de Asser synodocratische kerkeraad wel kwaad tegen aan staan te kijken.

Maar, zegt de Erlauthaler Belijdenis er meteen bij: denk er aan, zoo staan de zaken van Gods kant.

Van 's menschen zijde staat het zóó: dat de exhibitie en de applicatie, d.w.z. het daadwerkelijk ter beschikking geven in toepassing van de beteekende realiteit oftewel van de efficacie (krachtdadige werking ten goede) van het sacrament geschiedt bij de uitverkoren geloovigen, die immers Christus aannemen, omhelzen door het geloof.

„Exhibitie" beteekent dus: met gezag voorstellen, aanbieden, in beeld brengen (naar de manier van het Woord) van het heilsfeit, hetgeen God dus doet in den heilsgang. Extern. En intern.

En exhibitie beteekent ook: met effect (dat aan geloof gebonden is) aan de „liefhebbende" („minnende", omhelzende) ziel haar Bruidegom voor oogen stellen, als niet maar buiten ons leven eenmaal geslacht, doch ook nu als geslacht in ons leven werkzaam. Werkzaam met die inwendige zaak, die ook van Hem komt, die ook in de belofte is begrepen geweest, en die nu den geloovige wordt verzekerd.

Den geloovige.

Ursinus zegt: kinderen gelooven niet. Die krijgen dan ook pas die subjectieve zekerheid, als zij het sacrament „gebruiken" tot versterking van het geloof.

Ik meen dus, dat als men maar goed onderscheidt tusschen Gods gezagsdeclaratie aan állen, èn zijn gezagsdeclaratie in naderen zin aan wie geloofd heeft (door het Woord en het sacrament), tusschen wat ik schreef en wat ds Bouma zei, geen zakelijk verschil is.

Waarom zou het ook? De verkondiging des Woords is immers ook geen „verhaal", op één lijn staande met krantennieuws, maar bediening van de sleutelmacht? Er wordt ontsloten en toegesloten. En het geloof maakt uit, wát gebeurt bij den individu A, B, C, dan wel X, IJ, Z.

K. S.

*** *Situatieteekening: dóen zeggen en hérzeggen*

In Assen is één keer een samenspreking geweest tusschen onzen kerkeraad en den synodocratischen. Door laatstgenoemden werd hoog opgegeven van de haagsche synode; maar onzerzijds is opgemerkt, dat die synode niets wezenlijks had gedaan, en dat de heele installatie van 1944 nog recht overeind stond. Tevens zijn onzerzijds tegenover de ongereformeerde vervangingsformule en tegen het ongereformeerde kerkrecht enkele voorloopige opmerkingen gemaakt. Bij het scheiden zou men eens zien, of verdere samenspreking zin had.

Inplaats van nu te weerleggen wat van de zijde van onzen kerkeraad was opgemerkt; en aangevoerd uit de officieele stukken, voor wat het feitenmateriaal betreft, en uit Schrift en belijdenis voor wat de principiëele vragen aangaat, stuurde de synodocratische raad haastelijk een briefje, dat een tweede samenkomst maar **niet meer zou gehouden worden.**

Grond?

Ja, die is een beetje onnaspeurlijk. U moet weten, dat die heele samenspreking niet heelemaal con amore werd aangepakt van synodocratischen kant. Lang geleden (1946) was er al eens een samenspreking ter sprake gekomen. Toen zei onze kerkeraad: best, kom maar. Op basis van Schrift en belijdenis. Maar de synodocratischen kwámen toen niét: men moest argumenten geven en toetsen. Nu probeerde zij het van hun kant weer, maar dan: **op basis van de haagsche synode.** Neen, zei onze kerkeraad: waarom op die basis? We hebben nog altijd een aanbod liggen, dat ge nooit hebt aangenomen; kom dan eens — los van dat haagsche geval — die oude kansen op de vroeger gestelde basis grijpen. Toen kwam de synodocratische kerkeraad, na enkele vijven en zessen, en wat schoorvoetend. En zoo kwam er één vergadering; en tóen het briefje: **uit.** De grond? Ik voor mijzelf vermoed: machteloosheid. Ik moet het nog zien, dat de synodocratische dominees, alleen gelaten, op kunnen tegen de onze, als er uit de confessie gesproken worden moet. En naar de officieele stukken heengewezen. Terecht zegt de Drentsche Kb. voor Assen:

> De synodocratische kerkeraad, die zo op samenspreking aandrong, blijkt nu het er aan toe kwam, evenals in 1946 weer niet te willen. Immers nauwelijks heeft hij ons aangehoord, of hij spreekt reeds uit, dat hij in verder spreken geen heil ziet. En reeds eer hij op ons woord antwoordde keerde hij zich weer af. En dit nog wel met het zeggen, dat hij zich daartoe genoopt ziet, omdat er „diepgaande verschillen i.z. de belijdenis naar voren kwamen".

Dit laatste staat er heusch. De synodocratische kerkeraad schrijft officieel:

> dat op genoemde vergadering duidelijk naar voren zijn gekomen diepgaande verschillen i.z. de belijdenis, met name zoals deze naar voren werden gebracht door Uw Praeses ds H. Bouma.

Daarna doet de kerkeraad nog een beetje forsch, door te verklaren, dat hij wenscht te handhaven de een of andere eenerzijds-anderzijds-tot-zijn-recht-laten-komen-formule; die natuurlijk een verstandig en ook nú nüchter mensch in dit geding geen zier kan schelen, omdat we alleen te maken hebben met de nog steeds opgelegde verplichting (met onherroepen sancties gehandhaafd) dat je niets mocht leeren wat niet heelemaal klopte met zestien FORMULES. Die eenerzijds-anderzijds-praterij heeft natuurlijk met de záák niets uit te staan.

Hoe het zij: momenteel ziet de synodocratische kerkeraad verder geen heil in samenspreking.

Is dat geen pracht-situatieteekening? Wees éven jezelf, blijf éven bij het punt-in-kwestie, laat je éven niet wiegelen op de golven van fantasie en mythe, en het wordt weer het oude lied: **diepgaande verschillen.**

Nu, zouden we zeggen: **láát ze dan zóó.**

Wij voor ons weten vast en zeker, dat u de dingen niet snapt. En ook, dat u ze, als extremisten, en radikalisten, hebt **opgelegd.**

En, dat u nog geen letter hebt teruggenomen. Wel een gekloofde haar.